

IV. Przegląd orzecznictwa.

A. Orzecznictwo karne Sądu Najwyższego (Kongresówka).

„Kto zapomocą gwałtu na osobie lub groźby karalnej, albo nadużycia władzy rodzicielskiej, opiekuńczej lub innej, zmusi inną osobę do wykonania lub zezwolenia na wykonanie czegokolwiek sprzecznego z ustawą lub z obowiązkiem osoby zmuszonej, albo do zrzeczenia się urzeczywistnienia prawa lub spełnienia obowiązku, ulegnie karze więzienia. Jeżeli zmuszający miał słuszny powód do przypuszczenia, że przez przymus urzeczywistni swoje prawo, ulegnie karze aresztu do 3 miesięcy”.

Tak głosi art. 507 K. K.

Zarówno „gwałt na osobie”, jak i „groźba karalna”, które przy przestępstwie z art. 507 K. K. są jednymi ze sposobów działania sprawcy przestępstwa, stanowią w systemie Kodeksu Karnego r. 1903 osobne przestępstwa, przewidziane: pierwsze w art. 475, drugie — w art. 510 K. K.

Art. 475 K. K. określa gwałt na osobie, jako uderzenie umyślne lub inny czyn, obrażający nietykalność ciała.

Zdawałoby się stąd wynikać, że pojęcie gwałtu na osobie, o którym mówi art. 507 K. K., powinno się oprzeć na określeniu ustawowem, podanem w art. 475 K. K.

Jednakże praktyka Sądu Najwyższego nie poszła w kierunku takiej wykładni. Wychodząc z założenia, że art. 475 K. K. broni jedynie nietykalności osobistej ciała i obrażonej częstokroć takim pogwałceniem nietykalności cielesnej godności osobistej, Sąd Najwyższy jako gwałt na osobie, w sensie art. 475 K. K., uznaje każde użycie siły fizycznej, obrażające nietykalność ciała.

Inne ma natomiast znaczenie wyrażenie: „gwałt na osobie” w art. 507 K. K. Przepis ten bowiem ma na celu nie obronę nietykalności ciała, lecz obronę wolności osobistej człowieka, a przeto nie jest bynajmniej konieczne, by przy przestępstwie z art. 507 K. K. gwałt na osobie zawsze wywoływał obrażenie nietykalności ciała. Tym sposobem pojęcie gwałtu na osobie przy wykładni art. 507 K. K. otrzymało ujęcie szersze, niż przyjęte przy wykładni art. 475 K. K., takie zaś ujęcie doprowadziło do znanego również i niemieckiemu prawu pojęcia pośredniego gwałtu na osobie, urzeczywistnianego zapomocą oddziaływania przez rzeczy.

Użyte w art. 507 K. K. wyrażenie K. K.: „gwałt na osobie” oznacza każde użycie przez sprawcę siły fizycznej, w zamiarze narzucenia osobie, przeciw której jest skierowany, własnej swojej woli i złamania jej oporu, chociażby gwałt ów zwracał się bezpośrednio tylko przeciw rzeczy, na osobę zaś działał jedynie w sposób pośredni” (Wyczyńskiego 321/18).

Przy takiej wykładni pojęcia gwałtu na osobie pod art. 507 K. K. podpada cały szereg czynów, w których cecha gwałtu nie odpowiada określeniu gwałtu, zawartemu w art. 475 K. K.

Oto przykład:

„Przez samowolne wyjęcie drzwi oskarżony, jak to ustala zaskarżony wyrok, chciał zmusić poszkodowanego do wyprowadzenia się z zajmowanego lokalu, czyn zaś, tak ustalony, w zupełności odpowiada pojęciu przestępstwa, przewidzianego w art. 507 K. K.” (Stycznia 1171/20).

Taka rozciągła wykładnia art. 507 K. K. jest, jak to zaznaczono powyżej, skutkiem charakteru tego przestępstwa, jako skierowanego przeciwko wolności osobistej, to też

„użycie przemocy fizycznej przeciwko rzeczy, należącej lub znajdującej się w posiadaniu poszkodowanego, może stanowić samowolę z art. 507 K. K. tylko jeśli rzeczony gwałt był skierowany przeciwko osobie poszkodowanego, jako środek przymuszenia go do niezgodnego z jego prawem lub obowiązkiem działania lub zaniechania”. (Dury 851/20).

W braku natomiast takiego ustalenia będziemy co najwyżej mogli mieć do czynienia z przewidzianem w art. 547 K. K. sarnowolnym uszkodzeniem cudzego mienia.

A zatem

„pojęcie gwałtu na osobie, stanowiące jedną z istotnych cech przestępstwa z art. 507 K. K., obejmuje nie tylko gwałt bezpośredni, połączony z obrazą nietykalności ciała (art. 475 K. K.), lecz i pośredni, polegający na wywołaniu takiej zmiany w świecie fizycznym, która, oddziałując bądź na ciało, bądź na psychikę pokrzywdzonego, zmusza go do wyrzeczenia się urzeczywistnienia swojej woli i poddania się woli sprawcy gwałtu, jak np. zabranie odzieży kąpiącemu się, zdjęcie dachu z domu mieszkalnego i t. p.” (Kryłów 2287/21).

Tym sposobem skoro

„drugą istotną cechą przestępstwa, przewidzianego w art. 507 K. K. jest okoliczność, by jego ofiara była zniewolona do czynności sprzecznej z jej prawem lub obowiązkiem, albo do zaniechania urzeczywistnienia swego prawa lub obowiązku, przeto sąd, w każdym poszczególnym wypadku oskarżenia z rzeczzonego przepisu, jest obowiązany rozważyć stosunek prawny i ustalić, czy

to, do czego zniewolono pokrzywdzonego, było sprzeczne z jego prawem lub obowiązkiem". (Kryłów 2287/21).

W ostatnich czasach, na tle braku mieszkań, wynikł cały szereg spraw o samowolę z art. 507 K. K. Właściciele domów względem lokatorów, a lokatorzy względem sublokatorów dopuszczali się przeróżnych i nader nieraz przemyślnych działań, by zmusić niedogodnych mieszkańców ich domów lub mieszkań do Wyprowadzenia się. W sprawach tych powstawał cały szereg wątpliwości, szczególnie ze względu, iż stoją one częstokroć na granicy pomiędzy bezprawiem karnem a bezprawiem cywilnem. Różnorodna była w tej mierze praktyka sądów, i okazało się konieczne zasadnicze opracowanie i wyjaśnienie art. 507 K. K., by doprowadzić do jednolitej jego wykładni. Takie zasadnicze wyjaśnienie podał świeżo Sąd Najwyższy w orzeczeniu Pełnego Kompletu Izby II w sprawie Myszkowskiego (1362/21). Podajemy je poniżej w głównych zarysach.

Sąd Pokoju X Okręgu m. st. Warszawy wyrokiem z d. 10 lutego r. 1921 skazał Adama Myszkowskiego z art. 507 K. K. na cztery tygodnie aresztu za samowolę, polegającą na tern, iż jako administrator domu przy ul. Hortensji Nr. 3 w Warszawie, pozbawił lokatora tego domu, Jana Wortmana, zastrzeżonego w kontrakcie najmu korzystania z dźwigu frontowego do jego mieszkania na 4 piętrze. Sąd orzekł przytem, że aczkolwiek Myszkowski pozostawił Wortmanowi używalność windy kuchennej, lecz ta nie zastępuje windy głównej, zwłaszcza, że do owej windy kuchennej trzeba z mieszkania Wortmana wchodzić i schodzić po schodach na półtora piętra, a dla Wortmana, chorego na serce i mającego u siebie staruszkę matkę osiemdziesięcioletnią, jest to rzecz nader dotkliwa. Oskarżony zaapelował, wnosząc o uniewinnienie. Sąd Okręgowy w Warszawie, uniewinnił oskarżonego, wychodząc z założenia, że w czynie Myszkowskiego brak cech karygodności. Skoro bowiem zatamowanie Wortmanowi dostępu do dźwigu frontowego nastąpiło z powodu jego odmowy uiszczenia przypadającej nań, wedle obrachunku administratora domu, części kosztów naprawy owego dźwigu, a Wortman mógł i tak korzystać z dźwigu kuchennego, i skoro tedy, w myśl zarządzeń administratora domu, Wortman miał być w danym razie do wyboru albo uiścić kwotę, przypadającą nań z tytułu naprawy frontowego dźwigu, i nadal z niego korzystać, albo uchylić się od tej zapłaty, poprzestając na używaniu windy kuchennej, to w takim stanie rzeczy nie można, zdaniem Sądu Okręgowego, dopatrzyć się przymusu, któryby zniewalał Wortmana do poddania się przemocy, a przeto w czynie oskarżonego niema cech karygodnej samowoli, i zatarg, wynikły pomiędzy Wortmanem a Myszkowskim, jest tylko sporem o prawo, nadającym się na drogę procesu

cywilnego. W skardze kasacyjnej Wortman zarzuca powyższemu wyrokowi: a) obrazę art. 130 i 170 U. P. K. — przez nieumotywołanie wniosku, że sprawa należy do sądu cywilnego, i b) obrazę art. 507 K. K. przez bezzasadne niewinnienie oskarżonego, pomimo ustalenia, iż dopuścił się przemocy, która odebrała Wortmanowi możliwość korzystania z posiadanego prawa.

Po rozpoznaniu sprawy i wysłuchaniu wniosków Podprokuratora, Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Istotą przestępstwa z art. 507 K. K. jest pogwałcenie cudzej wolności osobistej przez zniewolenie poszkodowanego . drogą przemocy fizycznej, groźby lub nadużycia władzy, bądź do postąpienia, sprzecznego ze swoim prawem lub obowiązkiem, bądź do wyrzeczenia się urzeczywistnienia swego prawa w dziedzinie stosunków czy majątkowych, czy osobistych, bądź do zaniechania wykonania swojego obowiązku (szczególną postacią tego przestępstwa stanowi zniewolenie lub usiłowanie zniewolenia do zbrodni lub występku, przewidziane z osobna w art. 508 i surowszą zagrożone karą). Art. 507 K. K. zbliża się w znacznej mierze do art. 590 K. K., ale zarazem zasadniczo odeń się różni. I tu, i tam jest cecha przemocy, ale zgoła odmienne są tej przemocy cele i skutki: w art. 590 przymus zmierza do wymuszenia od poszkodowanego korzyści materialnej przez zniewolenie go do odstąpienia jakiegoś prawa, lub do innej niekorzystnej umowy majątkowej; w artykule zaś 507 idzie o przymus, którego sprawca, bez celu Osiągnięcia stąd korzyści, gwałci, wolność osobistą poszkodowanego, zniewalając go, by, wbrew swojej woli i swojemu prawu, coś uczynił, czegoś zaniechał, lub czegoś się wyrzekł. Przystępstwo z art. 507 K. K. jest tedy zamachem na wolność osobistą. Jakoż przepis ten mieści się w cz. 26 Kodeksu Karnego, obejmującej przestępstwa przeciwko wolności osobistej.

2. Istota przestępstwa z art. 507 K. K. jest ujęta o wiele szerzej od istoty występku z art. 590. K.K każde bowiem świadome przymuszenie kogoś do postąpienia (a więc do działania czegoś, lub znoszenia czegoś), sprzecznego z jego prawem lub obowiązkiem, albo do wyrzeczenia się urzeczywistnienia służącego mu prawa, albo do zaniechania ciężącego na nim obowiązku, bez względu na cel, do którego przez ów przymus zmierzał jego sprawca, wyczerpuje istotę występku (cz. 1) lub wykroczenia (cz. 2) z art. 507 K. K., podczas gdy wymuszenie z art. 590 K. K. jest karygodne tylko o tyle, o ile miało na celu korzyść materialną i doprowadziło do tej zamierzonej przez sprawcę korzyści, zniewalając poszkodowanego do odstąpienia prawa majątkowego lub wogóle do zawarcia niekorzystnej umowy majątkowej.

3. Odpowiednikami art. 507 i 590 K. K. r. 1903 są §§ 240 i 253 K. K. Rzeszy Niemieckiej z r. 1871, które dla tamtych, niechybnie,

głównym były wzorem, a z których § 240, pokrewny art. 507 K. K. ros. i podobnie, jak on, umieszczony w dziale przestępstw przeciwko wolności osobistej, grozi więzieniem do roku, lub grzywną do 600 marek temu, „kto przemocą lub groźbą zbrodni albo występku inną osobę do działania, znoszenia lub zaniechania bezprawnie zniewala”; § 253 zaś, jako karygodne „wymuszenie” ściga „zniewolenie kogoś, przemocą lub groźbą, w celu przysporzenia sobie lub osobie trzeciej bezprawnej korzyści majątkowej do działania, znoszenia lub zaniechania”, i grozi za to więzieniem nie niżej miesiąca. Ten drugi przepis treścią swą zbliża się tedy do art. 590 K. K. r. 1903. A zbliża się doń i pod względem umiejscowienia w kodeksie, bo, gdy art. 590 K. K. ros. mieści się w jego części 32 — obok kradzieży i rozboju, § 253 K. K. N. znalazł dla siebie miejsce w rozdziale 20, wraz z rozbojem, a tuż za kradzieżą i sprzeniewierzeniem (podanych w rozdziale 19). Jednakowoż, obok tych cech bliskiego pokrewieństwa, uwydatniają się tu i różnice, zwłaszcza w art. 507 K. K. 1903, w porównaniu z § 240 K. K. N.: pierwszy z nich brzmi szerszej i rozciągłej, dzięki czemu, luźniejsze w nim jest określenie karygodnego przymusu na osobie i nieuchwytniejsze są tego przestępstwa, granice. Bądź co bądź, z powyższego zestawienia przyjść należy do wniosku, że Kodeks Karny r. 1903 pragnął rozszerzyć ramy karygodnego przymusu, i przeto dążenie to trzeba mieć na względzie przy wykładni i stosowaniu art. 507.

4. Że strony przedmiotowej czynnikami przestępstwa, przewidzianego w art. 507, są przymus (w postaci przemocy fizycznej, groźby lub nadużycia władzy) i wywołane tym przymusem, zamierzone przez jego sprawcę a sprzeczne z wolą przymuszonego bądź jego działanie, bądź wyrzeczenie się urzeczywistnienia swego prawa, bądź zaniechanie swego obowiązku (o ile zresztą którykolwiek z tego rodzaju wypadków nie stanowi przestępstwa, specjalnie w kodeksie przewidzianego). Ze strony zaś podmiotowej, dla karygodności czynu niezbędna tu jest zła wola przymusiela, to jest, jego świadomość, że bezprawnie się dopuszcza przemocy fizycznej lub psychicznej, mającej zniewolić przymuszonego do sprzecznego ze swą wolą działania lub zaniechania.

5. Zła wola sprawcy karygodnego pogwałcenia wolności osobistej w dwojakiej może się uwydatnić postaci: albo jako przymus wręcz niegodziwy, podyktowany zgoła samowolną chęcią zniewolenia poszkodowanego do sprzecznego z jego wolą postąpienia, albo też jako w pewnej mierze wytłomaczalne, bo na osobistym ze strony sprawcy przeświadczeniu o swojej słuszności oparte użycie przemocy lub groźby karalnej, celem zniewolenia przymuszonej osoby do postąpienia, które, w rozumieniu sprawcy owego przymusu, będzie zniszczeniem jego słusznego prawa.

Pierwszą z tych postaci przymusu, zakwalifikowaną jako występpek, przewiduje cz. 1 art. 507 K. K., druga zaś stanowi wykroczenie, zagrożone w cz. 2 art. 507. Owo zaś wykroczenie przymusu zachodzi zarówno w razach, gdy cel, który sprawca chciał, osiągnąć przez wymuszane na poszkodowanym postąpienie, wyrzeczenie się, lub zaniechanie, był rzeczywiście godziwy i uprawniony, (np. uiszczenie należności, opuszczenie lokalu wobec rozwiązania lub unieważnienia umowy najmu), jak i wtedy, gdy przymusiiciel był mylnie przekonany o prawności i słuszności owego celu.

6. Ze stanowiska podmiotowego, czyn przymusu, pomimo istnienia wszystkich przedmiotowych czynników stanu faktycznego przestępstwa, przewidzianego w art. 507 K. K., może jednak nie mieć cechy karygodności, jeśli jego sprawca działał w mylnem, ale w danych warunkach usprawiedliwionem przekonaniu o zupełnej prawności nie tylko celu, do którego dążył, ale i samego przedsiębranego działania. Kto goni osobę uciekającą, myśląc, że to złoczyńca, i w tem przekonaniu zmusza ją, naprzykład, do oddania posiadanych przy sobie rzeczy, albo do poddania się rewizji osobistej, albo do zatrzymania się w podróży, ten, jako działający w błędzie (art. 48 K. K.), a więc i nie dopuszczający się świadomie bezprawia, owszem w swoim przekonaniu działający w imię uprawnionego obowiązku obywatelskiego, nie poniesie odpowiedzialności z art. 507 K. K., który ściga tylko winę umyślną.

7. Przemoc fizyczna, będąca narzędziem karygodnego przymusu z art. 507 K. K., może, w myśl wielokrotnych wyjaśnień Sądu Najwyższego (orzecz. w sprawie Styczenia 6. II. 1920, Dury z 6. X. 1920, Turowieckiego z 13. XI. 1920 i Nowaka z tejże daty), być skierowana albo bezpośrednio przeciwko samej ofierze przymusu, albo przeciw osobom trzecim, jako przedstawicielom pokrzywdzonego, albo, wreszcie, przeciw rzeczom, gdyż i taki gwałt może niekiedy nosić cechy karygodnego przymusu, o ile, lubo wymierzony nie wprost do osoby pokrzywdzonego, lecz tylko do jego rzeczy, miał jednak być środkiem do pogwałcenia jego wolności osobistej przez pośrednie tym sposobem zniewolenie go do spełnienia jakiegoś sprzecznego ze swą wolą czynu, lub do wyrzeczenia się swojego prawa, lub do odstąpienia od swego obowiązku, słowem, o ile był w gruncie rzeczy wyraźnym zamachem na wolność osobistą poszkodowanego, oddziaływającym nań w tej mierze w sposób podobny, jak bezpośredni przymus na osobie.

8. Zrzeczenie się prawa na skutek przymusu może zająć zarówno w dziedzinie praw majątkowych, jak i osobowych, i może nastąpić bądź pod postacią formalnego zrzeczenia się samego posiadanego prawa, bądź pod postacią faktycznego wyzucia się korzystania z tego prawa. Samo odstąpienie od korzystania ze służącego prawa wystarcza tedy dla ustalenia istoty przestępstwa.

z art. 507 K. K., w przeciwieństwie do art. 590 K. K., który, jak to powyżej zaznaczono, wymaga dla urzeczywistnienia swej sankcji karnej, by ofiara przymusu wyrzekła się nie tylko korzystania, ale i samego posiadania danego prawa. Wykładnia powyższa wynika z wyświetlonego już powyżej (ad. 2 i 3) ujęcia art. 507, jako przestępstwa nie przeciwko majątkowi, lecz przeciwko wolności osobistej, a wobec tego dla istoty tego przestępstwa jest rzeczą obojętną, czy poszkodowany wyzbył się jakichś swoich praw: wystarcza ustalenie, że pod wpływem przymusu, był zmuszony, wbrew swojej woli, faktycznie odstąpić od korzystania ze swoich praw. Również obojętną dla istoty czynu z art. 507 K. K. jest rzeczą, czy poszkodowany, bez wielkiej dla siebie ujemy lub szkody, mógł się obyć bez prawa (majątkowego lub osobowego), z którego korzystania zmuszony był się wyrzec na skutek przemocy, czy też, przeciwnie, prawo to miało dlań istotne znaczenie. Okoliczności powyższe mogą mieć wpływ na wymiar kary, lecz, dla ustalenia istoty przestępstwa z art. 507 K. K., są bez znaczenia.

9. W sprawie niniejszej Sąd Okręgowy nie dopatrzył się w czynie oskarżonego gwałtu na osobie, z zasady, że poszkodowany, mając możliwość skorzystania z windy kuchennej, mógł, zdaniem sądu, obyć się bez frontowego dźwigu, i że przeto przymuszone wyrzeczenie się korzystania z windy frontowej nie przyniosło mu wielkiej ujemy. Ten wniosek sądu jest błędny, w myśl bowiem wyjaśnień ogólnych, powyżej przytoczonych, podobne okoliczności mogą mieć wpływ na stopień winy i kary, lecz nie mają znaczenia przy ustaleniu istoty przestępstwa z art. 507 K. K. Skoro Sąd Okręgowy ustalił, iż oskarżony nie dopuszczał poszkodowanego do korzystania z windy frontowej, i że na skutek tego poszkodowany był zmuszony do wyrzeczenia się korzystania z tej windy, to w takim ustaleniu czynu oskarżonego mieszczą się, w myśl wyjaśnień, podanych w ustępach 1—8, wszystkie cechy przestępstwa z art. 507 K. K., o ile oskarżonemu z mocy umowy najmu mieszkania, służyło prawo do korzystania z windy, które stanowiło część przedmiotu najmu, i z którego przemocą go wyzuto.

10. Błędne jest rozumowanie Sądu Okręgowego, że poszkodowany stracił prawo do korzystania z windy frontowej, na skutek nieuiszczenia przypadającej nań części kosztów jej naprawy. Samowolne pozbawienie lokatora możliwości korzystania z mieszkania nie przestanie być gwałtem i w razach, gdy lokator nie opłacił komornego, lub nie zwrócił kosztów naprawy lokalu. Podobnie samowolne pozbawienie lokatora dostępu lub jednego zostępów do mieszkania, czy w postaci schodów, czy dźwigu, stanowi także gwałt na osobie, bez względu, czy lokator uiścił przypadającą odeń kwotę za używanie lub naprawę owych schodów lub dźwigu. Wniosek powyższy jasno wynika z cz. 2 art.

507 K. K., wedle której w myśl wyjaśnień, podanych powyżej ad 4 i 5, gwałt na osobie nie przestaje być karalny, chociażby sprawca działał w celu urzeczywistnienia służącego mu prawa, ale to prawo i jego ochrona były takiej natury, że dla ich urzeczywistnienia należało się udać do władz sądowych lub administracyjnych. Posiadane prawo samo przez się nie uprawnia do gwałtu celem jego urzeczywistnienia. Tylko gwałt się gwałtem odciska.

11. Wynikłej na skutek korzystania z urządzeń domowych, pretensje właściciela domu względem lokatora, należą właśnie do takich praw, jakich urzeczywistnienie możliwe jest tylko po uprzednim ustaleniu słuszności i rozmiarów danej pretensji przez sąd i na mocy wydanego sądownie nakazu. Urzeczywistnianie praw tego rodzaju przemocą, w postaci gwałtu, groźby karalnej lub nadużycia władzy, łamałoby podstawy ładu społecznego, dla których zabezpieczenia ustawodawca stworzył sądy, mające na celu ustalenie wysokości i zasadności takich pretensyj cywilnych i przymusowe ich zaspakajanie drogą, prawem przepisaną.

12. Nieuiszczenie komornego przez lokatora nie daje gospodarzowi prawa do samowolnego pozbawienia go korzystania z mieszkania. Jeśli to uczyni groźbą lub gwałtem, stanie się winnym przestępstwa z art. 507 K. K. Również nieuiszczenie przez lokatora opłat za korzystanie z dostępu do mieszkania lub z Innych urządzeń mieszkaniowych nie uprawnia właściciela domu do samowolnego pozbawienia lokatora korzystania z tego dostępu. Pozbawienie takie, uczynione gwałtem lub groźbą, stanowić będzie również czyn karalny, w art. 507 K. K. zagrożony. Rozrachunki między właścicielem domu a lokatorem, z tytułu bądź komornego, bądź innych świadczeń, z użytkowaniem mieszkania związanych, są natury czysto cywilnej, i przymusowe załatwienie ich dopuszczalne jest tylko na drodze sądowej. Właściciel domu ma skuteczne narzędzie do obrony wszelkich swoich należności, związanych z najmem mieszkania. Tę narzędziem jest skarga o rozwiązanie najmu, z tytułu nieuiszczenia czynszu lub innych należnych opłat, obecnie bardziej, niż kiedykolwiek, groźna dla lokatora. Dla słusznych należności komornianych wystarcza tu normalna droga prawa. Ale natomiast byłoby źródłem ustawicznych zawikłań, nieskończonych zatargów i częstych nadużyć przyznanie właścicielom domów prawa regulowania swoich rozrachunków z lokatorami przez odbieranie im tych czy innych urządzeń i dogodności mieszkaniowych: wind, schodów, oświetlenia, gazu, wody i t. d., z odsyłaniem skarg lokatorów o takie samowolne zniewalanie ich do niekorzystania ze swoich praw na drogę cywilną. Byłoby to odwrócenie pojęć, wręcz szkodliwe dla stosunków społecznych.

Dr. Bądkowski.

Referent Sądu Najwyższego.

B. Orzecnictwo karne Sądu Najwyższego (Małopolska).

a) I. Ustawa karna.

41) § 2. lit. g) u. k.

Obrona sprawcy rabunkowego morderstwa, że do czynu popchnął go głód, spowodowany tem, że jako zbieg wojskowy ukrywał się przez trzy dni w lasach przed pościgiem, nie pokrywa się z pojęciem nieodpornego przymusu w rozumieniu § 2. lit. g.) u. k. (9/12. 1921. Kr. 462/21).

42) § 144. u. k.

W obu wypadkach spędzenia płodu, przewidzianych w § 144. u. k., należy do istoty czynu, aby płód zamarł właśnie wskutek umyślnego działania, zmierzającego do spędzenia płodu względnie do wywołania porodu.

O popełnieniu więc zbrodni tej tylko wtenczas może być mowa, gdy płód w czasie przedsięwzięcia spędzenia jeszcze żył w łonie matki (21/2. 1922. Kr. 79/22).

43) § 174. I. a) u. k.

Żołnierz, mający przy sobie w czasie popełnienia kradzieży broń, którą ze względów służbowych nosić musi, podpada pod przepis § 174 I a) u. k. tylko wtedy, jeżeli według okoliczności sprawy przyjąć należy, że gotów był z broni tej zrobić użytek przeciw tym, którzyby go na kradzieży przydybali (5/10. 1921. Kr. 158/21).

44) § 185. i 186. u. k.

Do poczytania uczestnictwa w kradzieży, popełnionego przez ukrywanie i pozbywanie rzeczy skradzionych, może wystarczyć dolus super veniens. Sprawca taki nie może się zasłaniać obawą przed odpowiedzialnością karno-sądową, jako nieodpornym przymusem (§ 2. lit. g) u. k.) (25/11. 1921. Kr. 517/21).

45) § 197. u. k.

Jeżeli sprawca kradzieży sprzedaje rzecz skradzioną, wprowadzając nabywcę w błąd, jakoby był jej właścicielem, zajdzie zbieg kradzieży z oszustwem, o ile sprawca działał podstępnie i mógł narazić nabywcę na szkodę (§ 367. u. c.) (23/11. 1921. Kr. 367/21).

46) § 209 u. k.

Obwinienie o sprawstwo kradzieży, chociażby pozbawione dostatecznej podstawy, nieostrożne a nawet lekkomyślne, mogłoby wystarczyć do odpowiedzialności za obrazę czci (§ 487. u. k.), nie

pokrywa się jednak jeszcze ze złym zamiarem z § 209 u. k., polegającym na świadomym zmyśleniu zarzutu, stanowiącego treść obwinienia. Sprawca musi być świadomym nieprawdziwości obwinienia; zły zamiar jego polega na tem, że wbrew swej wiedzy zmyśla zarzut i świadomie fałszywie obwinia o zbrodnię (21/2. 1922. Kr. 123/22).

a) II. § 101. u. k. i ustawy o przestępstwach urzędników z chęci zysku.

47) Do „ustaw dotychczasowych” w rozumieniu art. 14. ust. z 18/3. 1921. Dz. ust. Nr. 30. poz. 177. należy też ustawa z 30/1. 1920. Dz. ust. Nr. 11. poz. 60. mimo uchylenia jej art. 17. wstępującej w jej miejsce ust. z 18/3. 1921.

Do istotnych znamion przestępstw, ustawami temi objętych, należy chęć zysku. Cechy tej niema, jeżeli pobudką działania sprawcy (§ 101. u. k.) była jedynie obawa, aby poprzednie nadużycia, przezeń z chęci zysku popełnione, nie wyszły na jaw. (2/12. 1921. Kr. 567/21).

48) Określenie: „w związku z rozstrzygnianiem...” (art. 3 ust. z 18/3 1921. Dz. ust. Nr. 30. poz. 177) obejmuje nie tylko urzędników, mających głos ostateczny i decydujący przy rozstrzygnianiu spraw urzędowych lub służbowych, ale także tych, którzy współdziałają przy rozstrzygnianiu a więc i tych, którzy dostarczyć mają potrzebnych dla rozstrzygnięcia podstaw (21/2 1922. Kr. 81/22).

49) Bataljony celne, pilnujące, aby nikt nie dostał się w granice państwa w miejscach, dla ruchu granicznego nieprzeznaczonych, i mające obowiązek przytrzymania osób, wykraczających przeciw temu zakazowi, i odstawienia ich do komendy, spełniają czynności rządu w rozumieniu § 101. u. k. (3/2 1922. Kr. 623/21).

50) Także dla udziału (§ 5. u.k.) w kradzieży lub sprzeniewierzeniu jest wymogiem karalności według art. 1. ust. z 18/3 1921. Dz. ust. Nr. 30. poz. 177, aby mienie skradzione lub sprzeniewierzone z udziałem urzędnika, było właśnie temu urzędnikowi dostępne lub powierzone z powodu służby lub stanowiska służbowego.

W razie braku tego wymogu po stronie udział biorącego (§ 5. u. k.) urzędnika wchodzi w zastosowanie art. 4. ustawy z 18/3 1921, w wypadkach zaś mniejszej wagi lub w razie uznania okoliczności łagodzących — art. 6. tej ustawy. W tych ostatnich wypadkach zatem ustawa z 18/3 1921 przewiduje łagodniejsze kary (art. 14), aniżeli art. 8. ustawy poprzedniej z 30/1 1920.

Funkcjonariusze (magazynierzy) oddziału małopolskiego Sekcji odbudowy przemysłu Ministerstwa Przemysłu i Handlu z siedzibą w Krakowie są urzędnikami w rozumieniu ust. 2. § 101 u. k. (23/12 1921. Kr. 600/21).

b) II. lichwa wojenna.

51) Występek (art. 29) z drugiego ustępu art. 19. ustawy o zwalczaniu lichwy wojennej z 2/7 1920. Dz. ust. Nr. 67. poz. 449. zachodzi wtedy, jeżeli sprawca już poprzednio skazanym był za przestępstwa z art. 19, 20—25 i 26 ust. 2 tej ustawy i to bez względu na to, czy skazanie miało miejsce przez sąd, czy przez urząd walki z lichwą lub władzę administracyjną (art. 45 i nast.). Do rzędu tych przestępstw nie należy jednak samo przekroczenie taryfy, karalne według art. 4, 7 i 55 w drodze administracyjnej (25/1 1922. Kr. 684/21).

d) Ustawa postępowania karnego.

52) § 285 p. k. (w brzmieniu noweli z 20/7. 1912. Nr. 142 austr. dz. p. p.).

Ośmiodniowy termin do wniesienia wywodu zażalenia nieważności (§ 285 p. k.) liczy się także dla prokuratury od dnia zgłoszenia zażalenia, jeżeli prokuratura ani równocześnie ani przedtem nie zażądała doręczenia wyroku (§ 78 p.k.) (15/11 1921. Kr. 603/21).

53) § 296 i 392 p. k.

Załatwienie zażalenia na decyzję o kosztach zastępstwa prawnego należy także wtenczas do sądu apelacyjnego (§ 392 p. k.), gdy obok tego zażalenia wniesiono zażalenie nieważności (3/11 1921. Kr. 45/21).

54) postępowanie uproszczone.

W postępowaniu uproszczonym (ust. z 21/10 1919. Dz. ust. Nr. 87. poz. 473) sąd odwoławczy winien także wtedy, gdy uchyła wyrok dla jednej z przyczyn, wymienionych w punktach 1. i 2. § 468 (l. 2—5 § 281) p. k., orzec w rzeczy samej; sam więc ma uzupełnić braki, usunąć uchybienia i wadliwości procesowe i sprawę rozstrzygnąć, a nie wolno mu odsyłać w tym celu sprawy sądowi pierwszemu (§ 28/2 1922. Kr. 127/22).

Józef Prokopowicz

Prokurator przy Sądzie Najwyższym.

C. Orzecznictwo karne Sądu Najwyższego (Wielkopolska).

K. k. z 15/5 1871.

§§ 3, 4 i 8 (Przyczynek do międzydzielnicowego prawa karnego).

1. W niemieckim ustawodawstwie karnym pojęcie „kraju (Inland)” jako obszaru Rzeszy (Reichsgebiet), pokrywało się zasadniczo z pojęciem obszaru, na którym obowiązywało ustawodawstwo karne Rzeszy (Herrschafts-Geltungsgebiet d. Strafgesetze d. Deutschen Reichs). Według istniejących obecnie w Rzeczypospolitej Polskiej stosunków prawnych mamy wprowadzić jednolity obszar państwowy, składający się jednak z dzielnic, w których obowiązują odrębne ustawy karne. Z tego stanu prawnego wypływa, że pojęcia prawne: „kraju”, „zagranicy”, „krajowca (obywatela Państwa)” i „cudzoziemca”, zawarte w ustawach państw rozbiorowych, nie mogą jednolicie być tłumaczone jako: „Państwo Polskie”, „kraje, nienależące do Państwa Polskiego”, „obywatel Państwa Polskiego” i „obywatel innego państwa”, lecz w pewnych wypadkach muszą być tłumaczone i rozumiane jako: „dzielnicę”, „mieszkaniec dzielnicy” i t. d. lub jeszcze inaczej, stosownie do przyczyny i celu odnośnego przepisu, które w każdym poszczególnym przypadku, przed rozstrzygnięciem odnośnej kwestji, dokładnie zbadać należy.

2. Przy stosowaniu §§ 3, 4 i 8 k. k. w Niemczech chodziło z jednej strony tylko o Rzeszę Niemiecką z jednym k. k., obowiązującym na całym obszarze, w Polsce zaś mamy wprowadzić jedno państwo, ale co najmniej trzy dzielnice, z trzema odrębnymi k. k., z których każdy obowiązuje tylko w odnośnej dzielnicy. Niepodobna więc utożsamiać „ustaw karnych Rzeszy Niemieckiej” z „ustawami karnymi Państwa Polskiego”, kiedy pierwsze są jedne, drugie zaś trojaki. Z tego wynika, że przepisy §§ 3 i 4 kk. do stosunków Państwa Polskiego ściśle zastosowane być nie mogą. Wobec tego należy się ograniczyć do wyszukania, zasadniczej myśli przewodniej, w przepisach tych zawartej. Ta zaś przedstawia się następująco:

K. k. niem należy stosować do wszystkich przestępstw, spełnionych na obszarze, na którym obowiązuje. Natomiast zasadniczo nie należy go stosować do przestępstw, spełnionych poza granicami tego obszaru — czyli pozytywne:

przestępstwa, spełnione poza granicami obszaru, na którym panuje k. k. niem, podlegają zasadniczo prawu karnemu na tym obszarze, na którym przestępstwo zostało spełnione.

Jest to zatem t. zw. zasada terytorjalności (Territorialprinzip). Zasadę tę należy stosować także wówczas, jeżeli sąd b. dz. pr. osądza czyn, spełniony w innej dzielnicy Państwa Polskiego, gdyż przesłanki prawno-państwowe przewidzianego w § 4 na rzecz t. zw. „zasady narodowości osobowej lub podmiotowej (Personalitätsprinzip; Prinzip der aktiven Nationalität) wyjątku od zasady terytorjalności, w tym wypadku nie zachodzą. Zrozumiałem jest, że o ile państwo obywatela swego ściga za czyn, spełniony zagranicą, sądzi go według własnej, nie zaś według ustawy obcego państwa. Natomiast nie byłoby uzasadnionem, gdyby obywatel państwa, w którym obowiązują różne dzielnicowe ustawy karne, miał być sądzony wedle innej ustawy karnej, aniżeli tej, która obowiązuje na obszarze tej dzielnicy, w której czyn został spełniony, chociaż sądzi go sąd innej dzielnicy, wszystkie bowiem ustawy dzielnicowe są jednak ustawami tego samego państwa, nie zaś ustawami państwa obcego.

(W. P. K. z 25 lutego r. 1922. KV. 204/21.)

§ 14/2. Wyrok, skazujący za zbrodnię ciężkiej kradzieży z § 243 k. k., na karę ciężkiego więzienia poniżej jednego roku, obraża § 14/2 k. k.

(W. z 18/1 1922. KV. 169/21.)

§§ 21, 28 i 29. Sąd wyrokujący, orzekając na zasadzie §§ 28, 29 i 21 k. k. zamianę grzywny na karę ciężkiego więzienia, winien w myśl §§ 29/2 i 21 k. k. ograniczyć czas trwania tej zastępczej kary do 8 miesięcy.

(W. z 1/2 1922. KV. 220/21.)

§ 32. Wyrok, który, skazując z § 259 k. k. na karę więzienia, orzeka jednocześnie utratę czci obywatelskiej, jako karę dodatkową, obraża § 32 k. k.

(W. z 22/3 1922. KV. 8/22.)

§ 43. Do istoty usiłowania wystarcza, jeżeli sprawca rozpoczął czynność, stanowiącą bezpośrednio jedno ze znamion zbrodni **lub** występku, wola zaś jego była skierowana na całość przestępstwa.

(W. z 1/3 1922. KV. 13/22.)

§ 46 I. 1. W myśl § 46 I. 1. usiłowanie natenczas tylko nie ulega karze, jeżeli sprawca dobrowolnie odstąpił od wykonania zamierzonego czynu.

(W. z 1/3 1922. KV. 13/22.)

§§ 47 i 49. Pomoc, udzielona samodzielnie kobiecie brzemienną, która umyślnie spędzą swój płód (§ 218/1 k. k.), ulega (o ile nie chodzi o kwalifikowany wypadek z § 219 k. k.), sankcji karnej

z §§ 49 i 218/ k. k. Jeżeli natomiast obie te osoby działają wspólnie (§ 47 k. k.), natenczas jednakowa ich odpowiedzialność wedle § 218 k. k nie może ulegać wątpliwości. W takim wypadku jest obojętne, w jaki sposób i w jakim stosunku czynności, przedsięwzięte przez jedną lub drugą, leżące atoli w sferze woli obu, przyczyniły się do osiągnięcia wspólnie zamierzonego celu.

(W. z 29/3 1922. KV. 10/22.)

§ 49. Pomoc w rozumieniu § 49 k. k. musi być świadoma, to znaczy świadomość pomocnika musi obejmować wszystkie znamiona tej zbrodni lub tego występku, do której radą, czynem lub w inny sposób sprawcy był pomocnym.

(W. z 25/1 1922. KV. 179/21.)

§ 54. Nędza ekonomiczna nie podpada pod pojęcie wyższej konieczności.

(W. z 8/3 1922. KV. 5/22.)

§ 56/2 nie zawiera sankcji karnej, zależnej od ustalenia winy osoby, spełniającej czyn, przedmiotowo przestępny. Umieszczenie osoby młodocianej w zakładzie wychowawczym lub poprawczym, nie jest „karą” w rozumieniu k. k., lecz jest zarządzeniem administracyjnym, mającym na celu tak w interesie ogółu, jak i przestępczej jednostki ochronę jej, drogą wychowania, przed dalszym rozwojem przestępczych skłonności.

(W. z 12/4 1922. KV. 106/21.)

§ 57 1. 4. „Nagana (Verweis)” w rozumieniu k. k. jest karą, acz najłagodniejszym jej rodzajem. Można ją stosować tylko w wypadkach występku i wykroczeń szczególnie lekkich, nie zaś w wypadkach zbrodni.

(W. z 12/4 1922. KV. 106/21.)

§ 60. Jakkolwiek policzenie aresztu śledczego na poczet kary pozostawione jest uznaniu sądu wyrokującego, to jednak rewizja z powodu obrazy § 60 k. k., przez zastosowanie lub niezastosowanie, nie jest wykluczona.

(W. z 1/3 1922. KV. 16/22.)

§ 73. 1. Istotną cechą przestępstwa ciągłego (fortgesetztes Verbrechen) jest jednorodność działań przestępnych, stanowiących, wedle teorii podmiotowej, ze względu na jednolitość postanowienia lub zamiaru, wedle teorii przedmiotowej zaś, ze względu na jedność skutku przestępczego, jedno tylko przestępstwo.

2. Zbieg idealny kradzieży z sprzeniewierzeniem nie da się pomyśleć.

3. Ob. tezy 3 i 4 do § 252 i tezy do §§ 267 i 268 1. 2 k. k.

4. Ob. tezę do § 257 k. k.

(W. z 12/4 1922. KV. 8/22.)

§ 114. Ustalenie wyroku, że dwaj oskarżeni wywiadowcą policji przemocą, trzeci posterunkowego tejże policji, groźbą zmusili do zaniechania czynności śledczych, przedsięwziętych w charak-

terze urzędowym, wyczerpują istotę występku z § 114 k. k.
urzędowym, wyczerpują istotę występku z § 114 k. k.

(W. z 11/1 1920. KV. 180/21.)

§§ 223 i 223 a. Ob. tezę 4 do § 252 k.k.

§§ 218 i 219. Ob. tezę do §§ 47 i 49 k. k.

§ 242. Ob. tezę 2 do § 73 k. k. i tezę 3 do § 252 k. k.

§ 243 I. 2. 1. Ogólnikowe ustalenie, że skradziono „z zamkniętej stajni”, bez jednoczesnego ustalenia sposobu, w jaki sprawca dostał się do wnętrza, nie daje samo przez się podstawy do zastosowania § 243 I. 2 k.k.

(W. z 20/12 1921. KV. 201/21.)

2. Pod pojęcie „włamania” podpada wyłoczenie szyb, celem odpięcia łańcucha bezpieczeństwa i dostania się w ten sposób do wnętrza mieszkania.

(W. z 22/2 1922. KV. 226/21.)

§ 243 I. 2 i 3. Kradzież przedmiotów z miejsca zagrodzonego, po przecięciu nożycami okalającego je płotu, nie podpada pod § 243 I. 3, lecz jest kradzieżą zapomocą włamania w rozumieniu § 243 I. 2 k. k.

(W. z 29/3 1922. KV. 14/22.)

§ 243 I. 4. Kradzież na dworcu kolejowym z otwartego wagonu, nadeszłej tam, z transportem, otwartej już skrzynki, nie jest ciężką kradzieżą w rozumieniu § 243 I. 4 k.k.

(W. z 18/1 1922. KV. 130/21.)

§ 243 I. 6. Udział kilku osób' w kradzieży uzasadnia zastosowanie § 243 I. 6 k. k., jeżeli osoby te połączyły się celem ciągłego popełniania rozboju lub kradzieży.

(W. z 20/12 1921. KV. 214/21.)

§ 243 I. 7. Ustalenie, że kradzież spełniono w porze nocnej, bez ustalenia dalszych momentów, objętych § 243 I. 7 k. k., **nie** uzasadnia zakwalifikowania kradzieży, jako ciężkiej, w rozumieniu tego przepisu. — *ibid.* —

§ 244. We względzie zastosowalności § 244 k.k., kary za wymienione w nim przestępstwa, z mocy wyroków, które sądy Rzeszy Niemieckiej, przed objęciem przez Państwo Polskie sądownictwa na terytorium, przyznanem traktatem z 28/6 1919 wydały na obszarach przy niej pozostałych, stoją narówni z karami z mocy wyroków Sądów Rzeczypospolitej Polskiej.

(WP.K. z 11/2 1922. KV. 162/21 i w. z 11/21922. KV. 223/21.)

§ 246. Ob. tezę 2 do § 73 k. k.

§ 248 a. Ob. tezę do § 54 k. k.

§ 250 I. 5. Ob. tezę do § 244 k. k.

§ 252. 1. „Przyłapanym na gorącym uczynku (ob. §§ 104/1 i 127 UPK.) kradzieży (bei einem Diebstahl auf frischer Tat be-

troffen)" jest sprawca nie tylko przed jej dokonaniem, lecz także w czasie bezpośredniego za nim, po dokonaniu, pościgu.

(W. z 8/3 1922. KV. 25/22.)

2. „Kradzież”, w rozumieniu § 252 k. k., obejmuje także wykroczenia z § 370 l. 5 k. k. i z § 18 pruskiej ust. z d. 1 kwietnia r. 1880. 26. U. str. 230. — *ibid.* —

3. § 252 k. k. jest w stosunku do § 242 k. k. „*lex specialis*”. — *ibid.* —

4. Zbieg idealny (§ 73 k. k.) zbrodni rozbójniczej kradzieży z § 252 k. k. z występkiem z § 223 a. k. k. jest możliwy, natomiast rzeczona zbrodnia wchłania występki z § 223 k. k. — *ibid.* —

§ 257/1. Skazanie z § 257 k. k. wymaga ustalenia, iż poplecznikowi były wiadome okoliczności faktyczne, dla których czyn popieranego przezeń sprawcy lub uczestnika jest zbrodnią lub występkiem.

(W. z 18/1 1922. KV. 130/21.)

§ 257/1 i 258. W wypadku poplecznictwa przez popieranie sprawcy lub uczestnika, celem zapewnienia mu korzyści ze zbrodni lub występku, ustalenie, że poplecznik działał w tym celu, nie wystarcza do wyznaczenia wyższej pod względem rodzaju i wymiaru kary z § 257/1 k. k., lecz wymaga się ponadto ustalenia, że działał „dla własnej korzyści”. Tak samo skazanie z § 258 k. k. zależne jest od ustalenia działania „dla własnej korzyści”.

(W. z 20/12 1921. KV. 199/21 i z 11/1 1921. KV. 216/21.)

§ 259. Działanie „dla własnej korzyści” jest też istotnym znamięm paserstwa z § 259 k. k.

(W. z 22/3 1922. KV. 8/22.)

§ 263. Ob. też do § 268 k. k.

§§ 267 i 268 l. 2. Zbrodnią fałszowania dokumentów z §§ 267 i 268 l. 2. k. k. nie wchłania występku z § 263 k. k. Do istoty zbrodni z §§ 267 i 268 l. 2. k. k., pod względem podmiotowym, wymaga się, aby zamiar sprawcy skierowany był na przysporzenie sobie lub komu innemu korzyści majątkowej, podczas gdy do podmiotowej istoty oszustwa wymaga się zamiaru przysporzenia sobie lub osobie trzeciej, bezprawnej korzyści majątkowej. Cechą oszustwa, przynajmniej oszustwa dokonanego, jest „wyrządzenie komu innemu szkody majątkowej, gdy natomiast do istoty zbrodni z §§ 267 i 268 l. 2. k. k. znamię to nie jest wymagane.

(W. z 1/3 1922. KV. 3/21.)

§ 267. Przytoczenie w wojskowej „karcie ewidencyjnej”, przez wypełniającego odnośny blankiet, nieprawdziwych dat, dotyczących rodowodu, nie podpada pod § 267 k. k., w części tej bowiem „karta ewidencyjna” nie jest ani dokumentem publicznym, w rozumieniu § 415 UPC, ani też, sama dla siebie, dokumentem prywatnym, mającym doniosłość dla udowodnienia praw lub stosunków

prawnych; rozmyślne natomiast spowodowanie przezeń umieszczenia w tejsze karcie, na podstawie owych fałszywych dat, niezgodnych, z prawdą, zapisków urzędowych, ocenić należy ze stanowiska § 271 k. k.

(WPK. z 28/1 1922. KV. 170/21.)

§ 271. I. Ob. tezę do § 267 k. k.

2. Rozmyślne spowodowanie, przez aresztanta śledczego, w księdze aresztantów, nieprawdziwych zapisków urzędowych co do jego stosunków osobistych (§ 136/3 U. P. K.) podpada pod § 271 k. k.

(W. z 1/3 1922. KV. 16/22.)

§ 333. Ob. tezę do art. 5/1 ust. z d. 18 marca r. 1921.

§ 359. Ob. tezę do art. 9 ust. z d. 18 marca r. 1921.

§ 370 1. 5. Ob. tezę do § 252 k. k.

Ust. z d. 1 kwietnia r. 1880 Zb. ust. pruskich, str. 230. Ob. tezę 2 do § 252 k. k.

Ust. z d. 30 stycznia 1920. Dz. U. Nr. 11. poz. 60. Ob. tezy do art. 9, 14 i 15 ust. z d. 18 marca r. 1921.

Ustawa z d. 18 marca r. 1921 o zwalczaniu przestępstw z chęci zysku, spełnionych przez urzędników (Dz. U. Nr. 30. poz. 177).

Art. 5/1. Zapatrywanie, że przekupstwo wówczas tylko podlega sankcji karnej art. 5/1 1. c, jeżeli przewidziane w tym art. „pogwałcenie obowiązków urzędowych lub służbowych” po stronie urzędnika stanie się faktem dokonanym, uznać należy za błędne. Wynika to zarówno ze słów, użytych w omawianym przepisie: „kto chociażby bezskutecznie skłania urzędnika... do pogwałcenia obowiązków...”, jak z prawnych podstaw § 333 k. k., od których art. 5/1 1. c. zupełnie się nie różni, a wedle których do istoty przekupstwa po stronie czynnej, jest obojętne, czy cel zamierzony został osiągnięty, czy urzędnik, t. j. przedmiot przestępstwa, czynu wymaganego odeń, jako odwzajemnienia, nie chciał lub nie mógł wykonać, czy też cel zamierzony nie został osiągnięty, z powodu jakichkolwiek bądź przeszkód, leżących poza sferą jego wiedzy i woli.

(W. z 28/1 1922. KV. 146/21.)

Art. 5/2. Posterunkowy policji państwowej, któremu poruczono "prawo samodzielnego rozstrzygnięcia w przedmiocie pogranicznego ruchu podróźnych, jest przedmiotem przewidzianego w art. 5/2 1. c. występku.

(W. z 25/ 1922. KV. 146/21.)

Art. 9. Że posterunkowy policji państwowej jest urzędnikiem w rozumieniu art. 9 1. c. i § 359 k. k., wynika z przepisów ust. o policji państwowej z 24/7 1919. Dz. Pr. Nr. 61. poz. 363,

wprowadzonej do b. dz. pr. z mocy Rozp. M. b. dz. pr. z d. 11/6 1922 (Dz. Urz. Nr. 31) i 23/6 1920 (Dz. Urz. Nr. 34).

(W. z 25/1 1922. KV. 124/21.)

Art. 14. Skazując, po wejściu w życie ust. z d. 18/3 1921 urzędnika za kradzież, dokonaną w grudniu r. 1920, sąd wyrokujący, w myśl § 14 l. c, czyn ten winien podciągnąć nie pod art. 1 l. 1 tej ustawy, lecz pod art. 1 l. 1 ust. z d. 30/1 1920. Dz. U. Nr. 11. poz. 60.

(W. z 18/1 1922. KV. 130/21.)

Art. 15. Funkcjonariusze policji państwowej, aczkolwiek w myśl art. 4 ust. z 24/7 1919. Dz. Pr. Nr. 61. poz. 363, „wyszkoleni na wzór wojskowy”, nie są jednak wojskowymi i nie podlegają, z powodu sprawowania swego urzędu, orzecnictwu sądów wojskowych, lecz są urzędnikami w rozumieniu § 359 k. k (Art. 9 l. a). (Ob. art. 36 ust. z 24/7 1919.)

(W. z 28/1 1922. KV. 146/21.)

Dr. Ryszard Leżański,
sędzia Sądu Najwyższego.

**Ważniejsze omyłki druku
w „Orzecznictwie karnem Sądu Najwyższego” (Wielkopolska)
i uzupełnienia.**

- Rok I. str. 771 w nagłówku zamiast „1921” ma być „1920”.
str. 771, po nagłówku dodać należy: „I. kodeks karny z 15/5 1871”
str. 771 drugi wiersz od dołu zamiast „9/19” ma być: „9/10”.
- Rok II. str. 131 wiersz 17 od dołu przed „do więzienia” dodać należy:
, odnośnie”.
- str. 134 wiersz 24 od dołu po „schowków” dodać należy: „lub”.
- str. 137 wiersz 4 od góry po „odpokutowaniu” dodać należy:
„lub darowaniu”.
- str. 137 wiersz 1 od dołu po „zachowaniu” dodać należy: „się”.
- str. 140 wiersz 8 od dołu zamiast „w” ma być: „o”.
- str. 141 wiersz 19 od góry zamiast „5—7” ma być „1—7”.
- str. 393 wiersz 20 od góry po „§” dodać należy: „§ 2431”.
- str. 394 wiersz 4 od góry, zamiast „powziętego” ma być: „powyższego”.
- str. 395 wiersz 5 od dołu, zamiast: „w przeciwieństwie do art. 2 ma na oku nie każdego” ma być: „nie określa pojęcia urzędnika”.
- str. 396 do punktu 8: „W orzeczeniu Zgromadzenia ogólnego z d. 20 maja r. 1922, w sprawie Wojciecha B. Sąd Najwyższy stanął na wręcz przeciwnym stanowisku”.

D. Orzecznictwo cywilne Sądu Najwyższego (Kongresówka).

(czerwiec, lipiec i sierpień 1921 r.)

1) Kodeks Cywilny.

Art. 792. Współspadkobiercy mogą dochodzić roszczeń, wynikających z zatajenia majątku spadkowego, nie tylko w postępowaniu działowym, ale i w oddzielnej drodze (O. z 14. 7. 1921 Nr. 89/21).

Art. 815. Przed działem spadku, mąż spadkobierczyni, jako użytkownik jej majątku, nie może być usunięty z nieruchomości spadkowej, na żądanie innych sukcesorów (O. z 28. 7. 1921. Nr. 426/21).

Art. 819. W myśl art. 819 k. c. w związku z art. 66 i 256 ust. not., ustny dział spadku, w którego skład wchodzi majątek nieruchomy, nie jest dopuszczalny; dział formalny staje się zbytecznym tylko wtedy, gdy zaszło przedawnienie z art. 816 k. c. (O. z 11. 8. 1921. Nr. 918/20).

Art. 841. 1) Mąż spadkobierczyni nie może być spłacony z mocy art. 841 k. c. (O. z 9. 6. 1921. Nr. 46/21 i 23. 6. 1921. Nr. 807/20).

2) Nic może być spłacony z mocy art. 841 k. c. nabywca przypadającej na spadkobiercę części szacunku, osiągnąć się mającego ze sprzedaży publicznej nieruchomości spadkowej, gdy w wyroku działowym, nakazującym licytację, podział szacunku ściśle został oznaczony (O. z 4. 8. 1921. Nr. 504/20).

3) Żądanie spłaty z art. 841 k. c. nie może być wniesione po raz pierwszy w drugiej instancji (O. z 7. 7. 1921. Nr. 68/21).

Art. 1134. Niezapłacenie składki w terminie przez członka Towarzystwa wzajemnej pomocy na wypadek śmierci, nie może być uważane za przewidziane w statucie dobrowolne wystąpienie z Towarzystwa, gdy przerwanie płacenia składek nastąpiło wskutek działania siły wyższej (O. z 21. 7. 1921. Nr. 94/21).

Art. 1142. Zwyczajowe odszkodowanie 3-miesięczne należy się tylko wtedy, gdy pracodawca nie miał słuszných powodów do zerwania umowy (O. z 13. 6. 1921. Nr. 151/21).

Art. 1599. Art. 1599 k. c. jest przepisem specjalnym, którego nie można rozciągać przez analogję do umowy najmu; najem rzeczy cudzej nie jest nieważny pomiędzy kontrahentami, natomiast w stosunku do właściciela rzeczy nie ma żadnego znaczenia prawnego,

jako res inter alios acta, i potwierdzony (art. 1338 k. c.) przezeń być nie może (O. z 28. 7. 1921. Nr. 431/21).

Art. 1690. Cesjonariusz może poszukiwać nabytej wierzytelności, pomimo niedopełnienia formalności, wskazanych w art. 1690 k. c. (O. z 13. 6. 1921. Nr. 951/20).

2) Prawo o małżeństwie z r. 1836.

Art. 210. Jeżeli, mąż odmawia przyjęcia żony do wspólnego mieszkania, lub postępowaniem swem czyni pobyt żony we wspólnym mieszkaniu niemożliwym, może żona, mieszkająca oddzielnie od męża, domagać się alimentów, pomimo niewytoczenia przeciwko mężowi sprawy o rozłączenie od stołu i łoża (O. z 28. 7. 1921. Nr. 381/21)

3) Ustawa hipoteczna z r. 1818.

Art. 125—131. Wyrok, nakazujący dział nieruchomości, mającej urzędzoną hipotekę, może zapaść przed hipotecznym przepisaniem tytułu własności na spadkobierców, natomiast sprzedaż publiczna nieruchomości w drodze działów może nastąpić dopiero po dopełnieniu tej formalności (O. z 21. 7. 1921. Nr. 98/21).

4) Ustawy o ochronie lokatorów.

Wypuszczający w najem mieszkanie, który, w czasie pomiędzy czerwcem 1914 r. a wydaniem ustawy o ochronie lokatorów z dnia 28 czerwca 1919 r. (D. p. Nr. 52. poz. 335), poczynił nakłady, niekonieczne do utrzymania lokalu w stanie zdatnym do użytku, nie ma prawa żądać, z powodu tych nakładów, podwyższenia komornego ponad normy, wskazane w rzeczonyj ustawie. Normy podwyżek, ustalone przez ustawę z d. 28. 6. 1919, stosować należy nie automatycznie od 1 lipca 1919 r., a dopiero po uprzednim zawiadomieniu lokatora, od następnego terminu płatności komornego (O. pełnego składu Izby I z 3. 6. 1921. Nr. 658/20).

Ustawa z d. 28 czerwca 1919 r. o ochronie lokatorów nie ma zastosowania:

a) do dzierżawy przedsiębiorstwa handlowego lub przemysłowego (O. z 13. 6. 1921. Nr. 99/21);

b) do dzierżawy placu niezabudowanego (O. z 30. 6. 1921. Nr. 215/21);

c) do dzierżawy ogrodu, gdy ten nie stanowi jednej gospodarczej całości z mieszkaniem (O. z 18. 8. 21. Nr. 388/21).

Postanowienia art. 13 ustawy z d. 28. 6. 1919 mają zastosowanie i do umowy podnajmu lokalu, zawartej przed wydaniem rzeczonyj ustawy (O. z 9. 6. 1921. Nr. 41/21).

Punkt 5 cz. 2 art. 13 ustawy z d. 28. 6. 1919 stosuje się nie tylko do tych lokali, w których odbywa się praca fizyczna; w szczególności dotyczy on i zakładów naukowych (O. z 13. 6. 1921. Nr. 77/21).

W razie obrócenia rzeczy najętej na inny użytek jak ten, na jaki była przeznaczona, wypuszczający w najem może żądać rozwiązania najmu, choćby szkody nie poniósł (O. z 13. 6. 1921. Nr. 125/21).

Gdy sąd merytoryczny ustalił, że warunkiem istotnym umowy podnajmu było, iż pokój najmować będzie tylko jedna osoba, oraz że warunek ten został pogwałcony, rozwiązanie podnajmu nie uchybia artykułowi 1717 k. c. (O. z 23. 6. 1921. Nr. 244/21).

Gdy lokator dopuszcza się rażących uchybień przeciw ciężającym na nim zobowiązaniom, uprzednie wypowiedzenie najmu z zachowaniem terminu zwyczajowego nie jest potrzebne, i można wystąpić wprost o rozwiązanie umowy i eksmisję (O. z 23. 6. 1921. Nr. 76/21).

Gdy biorący w najem, wbrew zastrzeżeniu umowy, podnajmuje mieszkanie i zmienia jego przeznaczenie, właściciel domu, w myśl art. 13 ustawy z d. 28. 6. 1919, może wypowiedzieć najem, ale nie ma prawa wystąpić wprost o rozwiązanie najmu (O. z 18. 8. 1921. Nr. 430/21).

Ustawy o chronię lokatorów z dnia 28 czerwca 1919 i z dnia 18 grudnia 1920 r. nie sprzeciwiają się zawarciu umowy najmu pod wyraźnym warunkiem rozwiązującym (O. z 28. 7. 1921. Nr. 378/21).

Zobowiązanie się lokatora do opróżnienia lokalu w dwa miesiące po wypowiedzeniu najmu jest bezskuteczne, o ile nie będzie udowodniona ważna przyczyna wypowiedzenia (O. z 7. 7. 1921. Nr. 319/21).

5) Ustawa o ochronie dzierżawców rolnych.

Ustawa z dnia 3 lipca 1919 r. w przedmiocie ochrony drobnych dzierżawców rolnych (D. p. N. 57. poz. 345) nie ma zastosowania do dzierżawy ogrodu w mieście.

6) Ustawa postępowania cywilnego.

Art. 1. Powództwo właściciela dóbr przeciwko pracownikowi rolnemu o eksmisję z zabudowań dworskich, oparte na wypowiedzeniu mu służby z powodu niewykonywania obowiązków i działania na szkodę pracodawcy przez urządzenie strejków i nakłanianie pracowników do przekroczenia umowy cennikowej, należy do drogi sądowej (O. pełnego składu Izby I z 3. 6. 1921. Nr. 481/21).

Art. 81. Sąd nie może odrzucić żądania strony pozwanej o przesłuchanie wskazanych przez nią świadków na tej podstawie, iż zeznania świadków powoda dostatecznie sprawę wyjaśniły (O. z 11. 8. 21. Nr. 268/21).

Art. 82¹. Art. 82¹ daje sędziemu prawo, lecz nie nakłada nań obowiązku wskazywania stronom potrzeby złożenia dowodów uzupełniających; w myśl art. 81 u. p. c, strony powinny same na-

leżycie udowodnić swe twierdzenia, nie czekając na wskazówki sądu w tym względzie (O. z 13. 6. 1921. Nr. 59/21).

Art. 129. Sąd nie jest obowiązany wypowiadać w motywach wyroku swe wnioski oddzielnie co do każdej okoliczności sprawy, a może się ograniczyć do wskazania tych, które za stanowcze dla rozstrzygnięcia sporu uznaje (O. z 14. 7. 1921. Nr. 83/21).

Art. 189. W myśl art. 189 i 164² u. p. c, Sąd Okręgowy, jako instancja odwoławcza, może zwrócić skargę kasacyjną jedynie wtedy, gdy skarga ta została podana bądź po upływie czasokresu, bądź przez pełnomocnika do założenia skargi nie upoważnionego, bądź też na taką decyzję, która nie uległaby zaskarżeniu, gdyby zapadła w pierwszej instancji (art. 166 u. p. c); we wszystkich innych przypadkach o możliwości założenia skargi decyduje Sąd Najwyższy (O. z 11. 8. 1921. Nr. 268/21).

Art. 409. Z mocy art. 409 p. p. c, nie można dowodzić świadkami wykonania zobowiązania, opartego na dowodzie piśmiennym (O. z 25. 8. 1921. Nr. 17/21).

Art. 793. Gdy w sentencji wyroku Sądu Biskupiego, orzekającego rozłączenie małżonków na czas nieograniczony, nie jest powiedziane, z czyjej winy rozłączenie orzeczone zostało, należy do sądu meriti ustalenie powyższej okoliczności (O. z 28. 7. 1921. Nr. 412/21).

Art. 801. Skarga kasacyjna na decyzję w przedmiocie kary kontrawencyjnej, złożona przez Dyrektora Izby Skarbowej, nie ulega rozpoznaniu, z mocy przepisów o Prokuraturii Generalnej (O. z 9. 6. 1921. Nr. 52/21).

Art. 891. Orzeczenie sądowe, które rozstrzyga kwestie sporne działu, ogranicza darowizny, poczynione przez spadkodawcę, a jednocześnie nie tylko nakazuje sprzedaż osady spadkowej przez licytację, ale nadto podaje sposób podziału przyszłego szacunku zgóry w częściach ściśle oznaczonych, jest nie decyzją incydentalną, lecz wyrokiem, którego tenże sąd, z powodu zmienionych okoliczności, uchylić nie może (O. z 7. 7. 1921. Nr. 68/21).

Art. 1767. 1) Wydzielając jednemu lub kilku spadkobiercom schedy spadkowe w naturze, sąd winien oznaczyć spłaty pieniężne pozostałych spadkobierców w stosunku do rzeczywistej wartości spadku w chwili dokonania działu; należy uwzględnić spadek waluty i zmiany zasze w wartości majątku spadkowego (O. z 7. 8. 1921. Nr. 69/21).

2) Przyznając osadę spadkową na własność jednemu ze spadkobierców, a pozostałym spłaty w gotowiznie, jest Sąd Okręgowy obowiązany ściśle przestrzegać równości sched, i dlatego nie może oznaczyć wysokości: spłat stosownie do oszacowania osady, dokonanego w pierwszej instancji, gdy, wskutek spadku marki polskiej, oszacowanie to, w chwili zakończenia procedury działowej,

nie odpowiadało rzeczywistości. Brak zarzutów przeciwko szacunkowi osady, wyprowadzonemu w pierwszej instancji, nie zwalnia Sądu Okręgowego od powyższego obowiązku, albowiem w działach drobnej własności ziemskiej, odbywających się bez szczególnie wyznaczonego sędziego sprawozdawcy i bez udziału notariusza (por. art. 828 k. a.), Sąd winien w pewnym stopniu zastąpić obu wymienionych funkcjonariuszów, z całą bezstronnością, nawet z urzędu przychodzić w pomoc nieświadomości i nieumiejętności stron, być ich życzliwym doradcą — wszystko to dla osiągnięcia celu procedury działowej: dokonania działu równego i sprawiedliwego (O. z 21. 7. 1921. Nr. 105/21).

7) Przepisy przechodnie do Ustawy postępowania cywilnego.

Art. 2 i 3. 1) Powództwo o unieważnienie działu, czynionego przez ojca aktem między żyjącymi i mającego za przedmiot mienie nieruchome, nie ulega rozpoznaniu sądów pokoju (O. z 21. 8. 1921. Nr. 92/21).

2) Powództwo o wyrzeczenie nieważności umowy kupna i sprzedaży majątku nieruchomego, z powodu pogwałcenia przepisów z d. 11 czerwca 1891 r. w przedmiocie zbywania gruntów włościańskich należy w pierwszej instancji do Sadu Okręgowego (O. z 18. 8. 1921. Nr. 1077/20).

3) Powództwo o usunięcie z gruntu powoda budynku, stanowiącego własność pozwanego, należy w pierwszej instancji do Sądu Okręgowego (O. z 18. 8. 1921. Nr. 1081/20).

4) Powództwo o wyrugowanie dzierżawcy, z powodu ekspiacji dzierżawy, nie jest skargą o przywrócenie zakłóconego posiadania, ta bowiem przysługuje tylko w przypadkach zawładnięcia nieruchomością bez żadnego tytułu; rzeczony powództwo należy do kompetencji sądów pokoju, o ile poszukiwana jednocześnie od dzierżawcy suma nie przenosi właściwości tych sądów (O. z 11. 8. 1921. Nr. 128/21).

Bolesław Pohorecki,
Prokurator przy Sądzie Najwyższym.

E. Orzecznictwo cywilne Sądu Najwyższego (Małopolska).

I. Spółki z ograniczoną poręką.

(Ustawa z 6 marca 1906. Dzpp. Nr. 58.)

1 (§ 2 ust. 2). Spółka nie jest z samego prawa uprawnioną do wniesienia skargi z interesu zawartego przez jej założycieli przed jej powstaniem (O. z. 8 marca 1921. Rw. 132/21).

2 (§ 4 l. 2). Określenie przedmiotu przedsiębiorstwa wyrażeniem: „fabrykacja wszelkiego rodzaju artykułów” lub „obróty artykułami przemysłowymi” jest jako zbyt ogólnikowe nie wystarczające (O. z 18 listopada 1921, R. 786/21).

3 (§ 4 l. 4). Wysokość wkładki pierwotnej musi być oznaczona cyfrowo; oznaczenie jej procentowo w stosunku do kapitału zakładowego nie wystarcza (O. z 20 listopada 1919, R. 189/19).

4 (§ 5). Oznaczenie firmy spółki wyrażeniem: „Krakowska spółka przemysłowa” nie odpowiada ustawie, gdyż nie daje obrazu, czem się przedsiębiorstwo trudni (O. z 18 listopada 1921, R. 786/21).

5 (§ 5). Z tych samych powodów nie jest dopuszczalne oznaczenie firmy spółki słowem „Ursus” (O. z 20 listopada 1919, R. 189/19).

6 (§§ 6 i 7). Policzenie na rachunek wkładki pierwotnej pewnej kwoty tytułem częściowego zwrotu bliżej w kontrakcie spółki nie określonych wydatków, na korzyść spółki poniesionych, sprzeczne jest z przepisami §§ 6 i 7, stanowiącymi normy zasadnicze, od których odstąpić nie wolno (O. z 2 listopada 1921. R. 725/21).

7, (§ 11). Żądanie rekursu, aby wniosek o wpis spółki do rejestru handlowego zwrócono do poprawienia, nie jest uzasadniony ani w przepisie § 11/1 ust. z r. 1906, ani w § 15/2 ust. wpr. do kod. handl., ani w § 2 l. 8 pat. o post. niesp., gdyż i według tego ostatniego przepisu ma pouczenie o poprawieniu błędów podania lub załączników nastąpić równocześnie z odmownem załatwieniem podania (O. z 2 listopada 1921. R. 725/21 i 18 października 1921. R. 786/21).

8 (§ 15). Zawiadownicy spółki muszą mieć miejsce zamieszkania w krajach polskich, jednak niekoniecznie w siedzibie spółki (z § 108 l. 2), (O. z 15 lutego 1921. R. 61/21).

9 (§ 21). Jeżeli zawiadawcami ustanowionych jest kilka osób kolektywnie żadna z nich nie może sama stawiać wniosków w sądzie imieniem spółki (O. z 28 grudnia 1920. R. 572/20).

10 (§ 25). Zawiadowca spółki, który stawia spółce do dyspozycji na cele sanacji spółki swe wkładki, nie może następnie żądać ich zwrotu (O. z 28 grudnia 1920. Rw. 492/20).

11 (§ 34). Postanowienie w kontrakcie spółki, że uchwały na walnym zgromadzeniu zapadają większością dwóch trzecich części głosów oddanych, bez ustanowienia wyjątków dla wypadków, przewidzianych w §§ 35 1. 7, 50 i 90 ustawy; nie jest dopuszczalne (O. z 2 listopada 1921. R. 725/21; w tym samym duchu O. z 5 listopada 1919. R. 299/19).

12 (§ 37). Postanowienie statutu, że walne zgromadzenie musi być zwołane dopiero na żądanie większości członków, nie jest dopuszczalne (O. z 30 sierpnia 1921. R. 644/21).

13 (§ 43). Postanowienie drugiego ustępu § 43 o zakresie spółce czasokresu do uchylecia zarzuconej przez Prokuratorię nieważności zapadłej uchwały, nie mają zastosowania do wniosków o wpis spółki do rejestru handlowego, lecz tylko do wniosków o wpis zmiany kontraktu spółki do rejestru już wpisanej (O. z 20 listopada 1919. R. 189/19).

14 (§ 46 ust. 2). Rekurs rewizyjny przeciw uchwale Sądu Apelacyjnego, dotyczącej wynagrodzenia rewizora, jest także wtedy niedopuszczalny, jeżeli Sąd Apelacyjny odrzucił rekurs, wniesiony przeciw uchwale sędziego pierwszego ze względów formalnych (O. z 18 grudnia 1919. R. 355/19).

15 (§ 50, ust. 4). Postanowienie, że wszelkie zmiany kontraktu, a mianowicie także podwyższenie świadczeń, do jakich spółnicy mogą być obowiązani, lub ograniczenie praw im służących, uchwalone być może już większością trzech czwartych głosów spółników na walnym zgromadzeniu obecnych, sprzeczne jest z ustawą (O. z 17 września 1919. R. 184/19).

16 (§ 50, ust. 4). Postanowienie, że spółnicy mogą być obowiązani do stosunkowego podwyższenia kapitału zakładowego pod rygorem wykluczenia ich ze spółki i utraty wkładki pierwotnej, nie sprzeciwia się przepisowi § 50, ust. 4 ustawy, gdyż odnosi się tylko do wypadków podwyższenia kapitału zakładowego w drodze uchwały, przewidzianej w § 50, ust. 1, a nie dotyczy zwiększenia świadczeń ciężących na spółnikach wedle kontraktu (O. z 25 czerwca 1919. R. 36/19).

17 (§ 52, ust. 4). Oświadczenie spółnika, że zobowiązuje się w myśl uchwały walnego zgromadzenia przejąć podwyżkę kapitału, może być stwierdzone także protokołem walnego zgromadzenia, sporządzonym przez notariusza w sposób, który czyni zadość wszystkim wymogom, jakie § 68 ust. not. przepisuje dla aktów notarialnych (O. z 28 czerwca 1921. R. 514/21).

18 (§ 75). Prawa statutowe spółników nie mogą być uzależnione od osobistych przymiotów spółników lub ich trwania. Dla

tego też niezgodne z ustawą są postanowienia, że spółnik traci swe prawa wskutek popadnięcia w konkurs lub w razie zasądzenia za przestępstwo hańbiące; że może być uchwałą walnego zgromadzenia wykluczony ze spółki, jeżeli w jakikolwiek sposób działa na szkodę spółki, lub że zostaje w swych prawach zawieszony, jeżeli otwarto konkurs do jego majątku, lub że spółce służy w tym wypadku prawo wykluczenia go ze spółki, choćby nawet w drodze ugody konkursowej spowodował zamknięcie konkursu, wreszcie że spółka może go wykluczyć, jeżeli został zasądzony za przestępstwo hańbiące (O. z 13 lipca 1920. R. 292/20).

19 (§ 76). Przyrzeczenie przeniesienia udziału spółnika wymaga do swej ważności formy aktu notarialnego (O. z 17 maja 1921. R. 455/21).

20 (§ 76). Jeżeli do spadku zmarłego spółnika wpłynęły deklaracje, choćby tylko kilku z ustawowych dziedziców, sąd spadkowy nie jest władny, ustanawiać kuratora dla masy spadkowej lub dla strzeżenia roszczeń masy spadkowej przeciw spółce. Kurator wbrew tej zasadzie ustanowiony nie ma głosu na walnym zgromadzeniu spółki (O. z 28 czerwca 1921. R. 515/21).

21 (§ 102). W sprawach, dotyczących rejestracji spółek z ograniczoną poręką rekurs rewizyjny przeciw równobrzmiącym uchwałom sądów niższych, dopuszczalny jest tylko pod warunkami, przewidzianymi w § 16 post. niesp. (z § 15, ust. 2 ust. wpr. do kod. handl.), (O. z 30 listopada 1920. R. 530/20, 19 kwietnia 1921. R. 218/21), 26 kwietnia 1921. R. 239/21, 23 czerwca 1921. R. 365/21, 6 września 1921. R. 689/21).

22 (§ 107). Spółki mające swą siedzibę w Wiedniu, a działające w b. Galicji, które wskutek przewrotu politycznego stały się zagranicznymi, należy po myśli § 102 ust. z r. 1906, art. 26 kod. handl. i § 12 ust. wp. do k. h. wezwać z urzędu do zarejestrowania się w sądzie tutejszym (O. z 20 grudnia 1920, R. 882/20).

23 (§ 107). Spółka, której wszyscy członkowie są cudzoziemcami, podlega ograniczeniom co do nabycia nieruchomości, wprowadzonym ustawą z 24 marca 1920, poz. 178 dla cudzoziemców, chociażby miała siedzibę w kraju (O. z 12 listopada 1921. R. 842/21).

24 (§ 108). Spółka zagraniczna, chcąc uzyskać wpis swego zakładu filjalnego do krajowego rejestru handlowego, musi wykazać, że w czasie wniesienia podania o wpis nietylko prawnie istniała, lecz także, ŻO w swej siedzibie interesy swe istotnie i prawidłowo prowadzi i, że zawiadowca przyszłego zakładu filjalnego mieszka w krajach tutejszych. Temu ostatniemu wymogowi nie czyni zadość twierdzenie, że zawiadowca zakładu głównego, mieszkający za granicą, ma równocześnie miejsce zamieszkania w siedzibie przyszłego zakładu filjalnego (O. z 16 lipca 1919. R. 111/19).

II. Spółka jawna.

25 (art. 104 kod. handl.). Prokuratorzysta spółki jawnej nie może być ustanowiony jeden ze spółników (O. z 21 września 1920, R. 375/20).

III. Spółki akcyjne.

26 (§ 15 ust. wp. do kod. handl.). W sprawach rejestracji spółek, akcyjnych rekurs rewizyjny przeciw równobrzmiącym uchwałom sądów niższych dopuszczalny jest tylko w razie zaistnienia wymogów § 16 po ost. niesp. (O. z 10 lutego 1920. R. 26/20).

27 (art. 214 kod. handl.). Każda uchwała ogólnego zgromadzenia spółki, mająca za przedmiot zmianę postanowień kontraktu spółki, wymaga zatwierdzenia rządowego (art. 214/1, 209/4); odnosi się to w szczególności do podwyższenia kapitału akcyjnego (§ 16 rozp. Min. spraw wewn. i sprawiedl. z 20 września 1899, Dz. pp. Nr. 175). Jeżeli rząd austriacki, zatwierdzając statut spółki, zrzekł się zatwierdzania podwyższenia kapitału zakładowego do pewnych granic, a spółka z upoważnienia tego nie skorzystała za czasów austriackich, winna zasięgnąć zezwolenia Rządu polskiego do podwyższenia kapitału zakładowego (O. z 8 czerwca 1920. R. 220/20).

28 (rozp. ces. z 29 listopada 1865, Dz. pp. Nr. 127). Istniejące w kraju zakłady filjalne spółek akcyjnych, mających swą siedzibę w Wiedniu, należy, w myśl art. IV i VII podanego powyż. rozp. ces., wskutek przewrotu politycznego tak uważać, jak gdyby były zakładem głównym. Słusznie; zatem sąd pierwszej instancji wymaga do wykreślenia zakładu filialnego z krajowego rejestru handlowego uchwały akcjonariuszów, notarialnie poświadczonej i przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego (art. 242/2 i 244/1 kod. handl.), (O. z 11 stocznia 1921. R. 606/20).

IV. Stowarzyszenia zarobkowe i gospodarcze.

(Ustawa z 9 kwietnia 1873. Dz. pp. Nr. 70.)

29 (§ 2 ust. 2). Postanowienie, że udziały członków odpowiadają przedewszystkiem za zobowiązania ich właścicieli wobec stowarzyszenia, jest sprzeczne z ustawą, gdyż udziały odpowiadają przedewszystkiem za zobowiązanie stowarzyszenia wobec osób trzecich ^{a)} (O. z 27 września 1921, R. 576/20).

30. (§ 7, ust. 2). W sprawach dotyczących zarejestrowania stowarzyszeń rekurs rewizyjny przeciw równobrzmiącym uchwałom sądów niższych dopuszczalny jest tylko w razie zaistnienia wymogów § 16 post. niesp. (§§ 13 i 15 ust. 2, ust. wpraw. do kod. handl.) ^{b)} (O. z 27 stycznia 1920, R. 2/20 i 28 września 1920, R. 349/20).

31. (§ 7, ust. 2). Stowarzyszenia mające swą siedzibę w Wiedniu a działające w b. Galicji, które wskutek przewrotu politycz-

nego stały się zagranicznymi, należy z urzędu wezwać o zarejestrowanie się w sądzie krajowym (O. z 20 grudnia 1920, R. 369/20).

32. (§ 15). Wybór członków zarządu nie musi być dokonywany przez Ogólne Zebranie członków stowarzyszenia. Statut stowarzyszenia (z. § 5 l. 7 ustawy) może określić inny sposób wyboru zarządu np. pozostawić go Radzie Nadzorczej.^{c)} (O. z 7 grudnia 1920, R. 554/20).

33. (§ 24). Postanowienie statutu, że Rada Nadzorcza może przejściowo aż do czasu najbliższego Ogólnego Zebrania kooptować członków pozostaje w sprzeczności z zastrzeżeniem Ogólnemu Zebraniu prawa wyboru, albowiem ustawa w § 24 nie czyni nawet dla prowizorycznego kooptowania członków Rady Nadzorczej żadnego wyjątku^{d)} (O. z 27 września 1921, R. 576/20).

34. (§ 32). Jeżeli statut zawiera postanowienie, że w braku potrzebnej ilości członków na zwyczajnym Ogólnym Zebraniu zwołane ma być powtórne Ogólne Zebranie przynajmniej na ośm dni, to rozpisanie zgromadzenia na godz. 4-tą po poł. z tem, że w braku kompletu statutem wymaganego odbędzie się zgromadzenie o godz. 6-tej z tym samym porządkiem dziennym sprzeciwia się statutowi^{e)}. Zmiany statutu na tem drugim zebraniu uchwalone nie mogą być zarejestrowane. (O. z 30 lipca 1919. R. 70/19).

Powyższe postanowienie jednak nie wyklucza równoczesnego; rozpisania terminu obu zgromadzeń z tem, że drugie ma się odbyć w ośm dni po pierwszym. (O. z 1 lipca 1920, R. 266/20).

- a) tak samo według art. 14 ustawy o spółdzielniach z 29 października 1920 r. Dz. U. Nr. 111, poz. 733.
- b) tak samo według art. 9 ustawy o spółdzielniach i § 3 rozp. z 10 marca 1921 r. Dz. U. Nr. 25, poz. 138.
- c) tak samo według art. 33 ust. 3 ustawy o spółdzielniach.
- d) Ustawa o spółdzielniach nie przewiduje również uzupełniania się Rady Nadzorczej przez kooptowanie członków (z art. 40, ust. 2).
- e) Według art. 49, ust. 2. ustawy o spółdzielniach Walne Zgromadzenie, należycie zwołane, jest zdolne do uchwał bez względu na ilość obecnych, o ile statut nie stanowi inaczej.

V. Spółdzielnie.

(Ustawa z 29 października 1920 r., Dz. U. Nr. 111, poz. 733).

35. (art. 41). Komisja rewizyjna może być ustanowiona tylko jako organ pomocniczy dla Rady Nadzorczej; natomiast nie może być jej oddane samoistne badanie zamknięcia rachunkowego, bilansu i przedkładanie z tej czynności sprawozdania wprost Walnemu Zgromadzeniu. (O. z 3 stycznia 1922 r. R. 911/21).

Włodzimierz Dbałowski,
sędzia Sądu Najwyższego.

F. Orzecnictwo cywilne Sądu Najwyższego (Wielkopolska).

1. W zasadzie sąd nie jest obowiązany do rozprawienia się w powodach wyroku z zeznaniami wszystkich przesłuchanych świadków byleby tylko widocznym było, że zeznań istotnych dla sprawy nie przeoczył.
Wyrok z 17 lutego 1922 r. C 59/21.
2. Przeciw decyzjom Sądu Najwyższego niema dalszych środków prawnych.
Orzeczenie z 29 lipca 1921 r. C 27/21.
3. a) Ustawa o walucie! w b. dzielnicy pruskiej z 20 listopada 1919 r. Dz. Ust. poz. 492 weszła w życie w b. dzielnicy pruskiej w dniu 16 grudnia 1919 r.
b) W myśl tej ustawy dłużnik (bank) mający swą siedzibę w tejże dzielnicy pieniądze złożone u niego na rachunek bieżący w walucie niemieckiej uprawniony jest wypłacić w walucie polskiej w równej nominalnej sumie.
Wyrok z 7 stycznia 1922 r. C 49/21.
4. a) Rewizja wniesiona w ostatnim dniu czasokresu wprost do Sądu Najwyższego przez adwokata niedopuszczonego do występowania przy jednym z sądów apelacyjnych b. dzielnicy pruskiej jest niedopuszczalna.
b) Procedura niemiecka nie zna w zasadzie podstawowego usuwania przez sąd usterek formalnych na sposób np. ustaw b. zaboru austriackiego.
c) Brak pełnomocnictwa w procesie adwokackim nie uwzględnia się z urzędu.
Orzeczenie z 3 lutego 1922 r. C 42/21.
5. a) Uzależnienie skuteczności kontraktu kupna-sprzedaży nieruchomości od zatwierdzenia Komisji generalnej, ustawowo wymaganego, nie ma znaczenia warunku.
b) Zezwolenie na sprzedaż i przewłaszczenie udzielone przez komisję generalną dla b. zaboru pruskiego na mocy § 7 ustawy o niepodzielnym dziedziczeniu posiadłości włościańskich odpowiada tej ustawie, także zaś zezwolenie urzędu osadniczego ustawie o włościach rentowych.
c) Odstąpienie przez państwo polskie praw z kontraktu o włość rentową niemieckiemu Bankowi włościąnskiemu (Bauern-

bank) w Gdańsku jest bezskuteczne jako sprzeczne z postanowieniami Traktatu Wersalskiego i ustawy z 14 lipca 1920 r. Dzn. Ust. poz. 400.

Wyrok z 3 lutego 1922 r. C 36/21.

6. Wstępne traktowanie rewizyj wniesionych do Trybunału Rzeszy niemieckiej w Lipsku a przez ten Trybunał Sądowi Najwyższemu odstąpionych należy do zakresu działania sądów apelacyjnych.

Uchwała z 23 września 1921 r. C 18/21.

7. Uzasadnione jest żądanie przywrócenia czasokresu do wniesienia i uzasadnienia rewizji, zaniedbanego z przyczyny niemożności załatwienia przez Trybunał Rzeszy w Lipsku wniosku o przyznanie prawa ubogich i ustanowienie adwokata ubogich celem założenia rewizji.

Orzeczenie z 23 września 1921 r. C 23/21.

8. Zobowiązanie zaciągnięte w walucie niemieckiej wbrew art. 3 ustawy o walucie w b. dzielnicy pruskiej jest nieważne. Przepis art. 2 tejże ustawy o przewalutowaniu na marki polskie odnosi się jedynie do zobowiązań zaciągniętych przed wejściem w życie ustawy walutowej.

Wyrok z 7 kwietnia 1922 r. C 9/22.

9. Postawienie dłużnika w zwłoce przed wejściem w życie ustawy walutowej nie uprawnia do żądania przy przewalutowaniu marek niemieckich na polskie różnicy kursu z tytułu odszkodowania.

Wyrok z 7 kwietnia 1922 r. C 55/21.

Dr. Tadeusz Bujak,
sędzia Sądu Najwyższego.